

Πνευματικό Συμπόσιο
Τοῦ Συλλόγου "ΦΑΡΟΣ ΠΟΝΤΙΩΝ"
Μέ θέμα "Τῆ Ἱερίχας τὸ γεφυρὸν"

Εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Εὐξείνου Λέσχης Θεσ/νίκης 27-Ι-1971

Εἰσήγησις Δ': Ἡ ψυχολογία τοῦ Ποντίου
πρωτομάστορα

Ε. ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ

Φορτωμένος μὲ δεισιδαιμονίες ὁ ἄνθρωπος τῆς προχριστιανικῆς ἐπο-
χῆς. Ἀναγκασμένος κάθε φορά, πού ἡ μοῖρα τοῦ ἀνέθετε τὴν τιμὴ καὶ τὴν
εὐθύνη τοῦ πρωταγωνιστῆ γιὰ τὴν οἰκοδόμησι κάποιου ὠραίου ἔργου, νὰ
θυσιάζῃ στὸ βωμὸ τῆς κοινωνικῆς ἰδέας ὀλοκλήρῳ τὸν ἑαυτὸ του. Τὸ δέος
τοῦ μακρόκοσμου καὶ ἡ ἔλλειψις πολλῶν γνώσεων πλάταιναν τὴ φαντασία
του, ἀλλὰ καὶ τὸν συγκράτησαν ἀπὸ τὴν ἀλλαζονεῖα καὶ τὸν ἑγωκεντρισμὸ.

Ἀλλὰ οἱ ποικιλόμορφες θεότητες θὰ ~~παύσουν~~ παύσουν. Μαζὶ μὲ τὸν ἀληθινὸ
θεὸ θὰ ρθῆ καὶ ἡ ἀλήθεια. Ὅμως, πάνω στὴ γῆ θὰ περιπλανηθῆ τώρα καὶ
θὰ παραπλανᾷ τοὺς ἀνθρώπους ὁ σατανᾶς.

Στὸ μετέχθιο εἰδωλολατρισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ στέκει ἡ φαντασία
τοῦ Ποντίου λαϊκοῦ ποιητῆ τοῦ γεφυριοῦ τῆς Ἱερίχας. Δέν ἦταν ποιητῆς
ἐπάνυμος. Δέν δονήθηκε ἡ ψυχὴ του μονάχα ἀπὸ τὸν ἐρεθισμὸ ἐξωτερικῶν
γεγονότων μιᾶς δεδομένης στιγμῆς, ἐνός συγκεκριμένου περιορισμένου
περιβάλλοντος. Ἦταν ὁ ποιητῆς ἀνώυμος. Ἦταν ὁ ποντιακὸς λαὸς. Οἱ
ἐρεθισμοὶ στὴ δική του ψυχὴ ἦρθαν ἀπὸ πολλές κατευθύνσεις. Ἦρθαν ἀπὸ
τὴν παράδοσι. Πήγασαν ἀπὸ τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς του. Ἦρθαν ἀπὸ ἐπι-
ταγές αὐστηρῶν κανόνων τῆς ζωῆς. Ἐμπορεύθησαν ἀπὸ τὴν ἀκλόνητη πίστι
νὰ ἀντισταθῆ στὸ δαιμόνιο, νὰ σταθῆ μπροστὰ στὸν φοβερὸ κίνδυνον ἀγωνι-
στῆς ὑπέροχος. Καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ λαϊκοῦ ποιητῆ, ταυτισμένη μὲ τὴν ψυχὴ
τοῦ πρωτομάστορα, δίνουν τὴν ἔκφρασι καὶ τὴν ἔξαρσι τῆς ποντιακῆς ψυ-
χῆς, πού ἀρχίζει τὴ συγκλησιακὴ τῆς λειτουργία μὲ συνθηκῆς τραγικῆς.
Τὸ ὠραῖο ἔργο, τὸ στήσιμο τῶν γεφυριοῦ, πρέπει νὰ ὀλοκληρωθῆ. Ἡ τραγι-
κὴ θυσία εἶναι ἀπαραίτητη. Τὸ δαιμόνιο σημάδεψε τὸ θῦμα του. Ὁ ἀρχι-

τέκτονας πρωτομάστορας θά μεταβάλη τό άγριο περιβάλλον.θά στήση τό γιοφύρι. Όμως,τό άγριο φυσικό περιβάλλον δέν θέλει τούτη τή μεταβολή και θά έκδικηθῆ.

Ό Πόντιος πρωτομάστορας συγκλονίζεται,άλλά δέν κλονίζεται. Ή τέχνη του κινδυνεύει νά ντροπιστῆ. Ό,τι χτίζεται τήν ήμέρα γκρεμίζεται τή νύχτα.

Έργάτες και μαστόρια,όλος ό κόσμος,οι συνεργάτες του πρωτομάστορα περιμένουν μέ άγωνία τήν άπόφασή του. Άκούστηκε τό τραγικό μήθνυμα.Νά στοιχειωθῆ πρέπει του πρωτομάστορα ή γυναίκα.

Ό Πόντιος πρωτομάστορας,άν δώση τόν πατέρα του,δέν θά έχη πιά πατέρα.Τό ίδιο και στήν περίπτωση τῆς μάνας του.Και μέ τ'άδέλφια του τό ίδιο.Πῶς νά θυσιάση πρόσωπα,πού δέν τά έξουσιάζει;

Χάνεται στά βάθη τῶν αλώνων ή πλίστη για τήν αξιολογική σειρά τῶν άγαπημένων προσώπων. Ή θέση τῆς γυναίκας βρίσκεται στό πρώτο σκαλοπάτι, στό χαμηλότερο δηλαδή σημεῖο.Δέν εἶναι τό πιο άγαπημένο πρόσωπο.Οι γενήτορες στέκουν στήν κορυφή,στό τελευταῖο σκαλοπάτι τῆς κλίμακας.Κατά τή ρωμαϊκή εποχή,στέκει ή γυναίκα στό ίδιο σκαλοπάτι,όπου και ή θυγατέρα.

Στόν ελληνικό χῶρο,ή ανακατάταξη τῶν άγαπημένων προσώπων γίνεται αρκετά ένωρίτερα. Έτσι,στό τελευταῖο σκαλοπάτι στέκει ή γυναίκα.

Ποιά σκάλα λοιπόν άγαπημένων προσώπων εμφανίζεται στό ποντιακό τραγούδι τῆ Τρίχας τό γεφύρι; Ό Πόντιος λαϊκός ποιητής εμφανίζει και τίς δύο σκάλες. Ό Πόντιος πρωτομάστορας αναφέρεται στόν κύρη, στή μάνα και τ'άδέλφια του,για νά δηλώση ότι κανένα από αὐτούς δέν μπορεῖ,δέν έχει δικαίωμα νά θυσιάση.θά θυσιάση τό πρόσωπο,πού έξουσιάζει απόλυτα. Όμως,μέ βάση τήν άυστηρή έπιταγή τῆς μοίρας,πού θέλει τήν γυναίκα του πρωτομάστορα για θυσία,και όχι κανένα άλλο πρόσωπο, βλέπομε τή γυναίκα νά άνεβαίνει τήν κλίμακα,για νά καταλάβη τό τελευταῖο σκαλοπάτι της.Θυσιάζεται ὡς ὑπέρτατο αγαθό.Εἶναι τό πολυτιμότερο πράγμα για τόν πρωτομάστορα.Νά λοιπόν ό ένας έρεθισμός τῆς λαϊκῆς ψυχῆς.

Ὁ Πόντιος πρωτομάστορας εἶναι προσηλωμένος στό εὐγενές ἰδεῶδες. Πειθαρχεῖ ἀπόλυτα στούς ἀύστηρούς κανόνες τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ἡ πειθαρχημένη ψυχὴ του δέν εἶναι ὑποδουλωμένη. Ἀντίθετα, βρίσκεται σέ ἐξαρση. Γι' αὐτό καί στό μήνυμά του πρός τή γυναῖκα του ἀποδεικνύεται σκληρός καί τόσο βιαστικός. Δέν θέλει νά δώση τήν ἐντύπωση, ὅτι διστάζει, ὅτι κάνει διάφορους ὑπολογισμούς, ὅτι κυριαρχεῖται ἀπό διάφορα προσωπικά συναισθήματα. Ἔχει συλλάβει τό νόημα τῆς κοινωνικῆς του ἀποστολῆς σέ ὅλο του τό βάθος.

Ὁ Πόντιος πρωτομάστορας δέν περιφρονεῖ τή ζωὴ τῆς γυναῖκας του. Τήν καλεῖ νά σταθῆ δίπλα του ἀντά ξια. Ἡ τέχνη του κινδυνεύει νά ντροπιαστῆ καί νά ματαιωθῆ ἢ ἀποστολή του.

Κόρ' ἄν βουτᾶς καί παίρτες ἄτο, εἶσαι τ' ἐμόν ἢ καλή

Πρόκειται γιά τό σκεπάρνι. Ὑπάρχει συμβολισμός. Πρέπει ἡ γυναῖκα τοῦ πρωτομάστορα νά τό ἀνασύρη ἀπό τά θολά νερά, νά ὑψώση τήν τέχνη στό ὕψος τῆς ἀποστολῆς της. Τούτη ἡ ψυχικὴ στάση προσδιορίζει τό βαθύτερο περιεχόμενο τῆς τέχνης σάν ὑψηλοῦ λειτουργήματος τῆς ζωῆς. Ἡ δικαίωση τῆς τέχνης καταξιώνει τήν ἱερή της ἀποστολή.

Στήν Ἄδανα τά μαστόρια ρίχνουν κληρο. Καί ἄλλοῦ συμβαίνει τό ἴδιο. Καί ὅταν ρωτοῦν τόν μαστόρα, στόν ὁποῖο ἔπεσε ὁ κληρός, τί θά θυσιάσῃ, τήν κεφαλή του ἢ τήν γυναῖκα του, ἐκεῖνος προσφέρει τήν κεφαλή του.

Κι' ἐγώ γιά τήν καλᾶνα μου τήν κεφαλή μου βάνω

Ἄλλὰ αὐτό δέν γίνεται. Ἡ ἐπιταγή τῆς μοίρας εἶναι γιά τή γυναῖκα του. Τέτοιες διαδικασίες καί ἄλλες πολλές, εἶναι ἀγνωστες στίς ποντιακές παραλλαγές.

Ὁ ἡπειρώτης πρωτομάστορας στό ἀκουσμα τοῦ φοβεροῦ μηνύματος κλονίζεται. Καί εἶναι ἀνθρώπινος ὁ πόνος του.

Τ' ἄκουσ' ὁ πρωτομάστορας καί τοῦ θανάτου πέφτει

Ὁ ἡπειρώτης πρωτομάστορας δέν τολμᾷ νά ἀναγγεῖλη τό γεγονός στή γυναῖκα του. Μεταθέτει τούτη τήν εὐθύνη σέ ἄλλα πρόσωπα, στά μαστόρια, πού ἐξηγοῦν στή γυναῖκα του.

Τό δαχτυλίδι τῶπεσε μέσ' στή μεσιά καμάρα
καί ποιός νά μπῆναί ποιός νά βγῆ τό δαχτυλίδι νάβρη;

Ὁ κύπριος πρωτομάστορας μεταθέτει αὐτή τήν εὐθύνη στόν ἴδιο
τόν Θεό. Αὐτή ἡ στάση του εἶναι ἀπαράδεκτη ἀπό ἀποψη χριστιανική.

Ἦρτεν βουλήν ποῦ τόν Θεόν τζαί ποῦ τοῦ ἀρχαντζέλους
μέν βάλη ποῦ τό γένος του, γιοφύριν ἐν κρατίζει

Νά βάλης τήν μαννίτσαν σου, μαννίτσαν ἔν ηῦρίσκεις

Τόν τζυρούλην σου, τόν ἀρφούλην σου κ.λ.π.

νά βάλης τήν καλλίτσαν σου, καλλύτερη ηῦρίσκεις

Ὁ Πόντιος πρωτομάστορας στίς ἐνέργειές του δέν ἀναμειγνύει τέ-
τοιους παράγοντες. Δέν ἀσεβεῖ.

Ἡ γυναίκα τοῦ Ποντίου πρωτομάστορα ἔχει γνώση τοῦ περιστατι-
κοῦ. Ὁ συμβολισμός μέ τό σκεπάρνι φανερώνει, ὅτι ὁ πρωτομάστορας τήν
ἔθεσε μπροστά στίς εὐθύνες της. Ἀλλά δέν ἐσύρθη ὡς πρόβατον ἐπί σφα-
γῆν. Μονάχα μέ τή θέλησή της θά ἐπιτελοῦσε τό ὑψηλό καθῆκον της. Κι'
αὐτή ἡ τοποθέτηση χάνεται στά βάθη τῶν ἑλληνικῶν αἰώνων. Ὁ πόντιος
πρωτομάστορας, ὅπως οἱ προχριστιανικοί θεοί, ἔθεσε ἕναν ὄρο στή συνερ-
γάτιδα γυναίκα του. Ἐκείνη, ἂν θέλη τόν τηρεῖ κι' ἂν θέλη δέν τό τηρεῖ.
Ἄν θυσιασθῆ, οἱ προσπάθειες τοῦ πρωτομάστορα θά εὐοδοθοῦν, θά ὀλοκλη-
ρωθῆ ἡ μεγάλη προσφορά πρός τό κοινωνικό σύνολο. Καί θυσιάζεται ἡ
ποντιοπούλα, μάλιστα τραγουδώντας. Περιφρονεῖ τόν θάνατο, ποῦ θέλησε
νά ἐκδικηθῆ τή ζωή καί τόν ἄνδρα της.

Φθάνω στό τέλος τῆς εἰσηγήσεώς μου. Στέκω στόν στίχο....

Ἄν δέγω σε τήν κάλη μου, καλλύτερον εὕρνω

Νά προσφέρῃ τή γυναίκα του στό βωμό τῆς κοινωνίας, γιά τή στε-
ρέωση τοῦ γεφυριοῦ, μά γιατί αὐτή ἡ ἔκφραση; Εἶναι ἀπλή ποιητική
παρήχηση, καλή.... καλλύτερη.... καλλύτερον; θά ἦταν μιὰ εὐκόλη ἀπάν-
τηση. Σάν ἐπιχείρημα δέν θά ἦταν ἀκλόνητο.

Ἄφοῦ τό δαιμόνιο θά πάρῃ τό θῦμα του, δέν χρειάζεται νά νιαστῆ
γιά τήν περαιτέρω ζωή τοῦ πρωτομάστορα. Τό ὅτι θά θυσιασθῆ ὀπωσδήποτε
ἡ γυναίκα τοῦ πρωτομάστορα εἶναι δεδομένο. Ἀποτελεῖ, θά λέγαμε, δεσμευ-

τικὸ στοιχεῖο. Αἰ ὅμως, ὁ πόντιος πρωτομάστορας ξεστόμιζε τὸν βαρὺ λό-
γο: Γιατί;

Ἄφου εἶδαμε τὴν συμπεριφορὰ τῆς ποντιακῆς ψυχῆς ἀπέναντι στὴν
παράδοση, πρὸς τοὺς βασικοὺς κανόνες τῆς ζωῆς κ.λ.π., ἄς δοῦμε τώ-
ρα τὴν συμπεριφορὰ τῆς καὶ ἀπέναντι στὸ ἴδιο τὸ δαιμόνιο.

Τρεῖς εἶναι οἱ βασικοὶ παράγοντες τῆς ζωῆς: Ὁ θεὸς, ὁ σατανᾶς
καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ὁ θεὸς καθώρισε τὴν διαδικασία τοῦ θριάμβου τῆς ζωῆς.
Ἐπιμένει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο νὰ καταξιωθῆ στὴ ζωὴ. Θὰ καταξιωθῆ μονάχα
μέ τὴν σθεναρὴ ἀντίστασίν του ἐναντῖον τῆς κάθε μορφῆς σατανικῆς δυ-
νάμεως. Καὶ εἶναι ὁ σατανᾶς στὴν ὁποιαδήποτε μορφή του τὸ σύμβολο τοῦ
αιωνίου θανάτου. Ἐναντῖον αὐτοῦ τοῦ θανάτου μάχεται ὁ Ἕλληνας ἀπὸ
τὴν προχριστιανικὴ περίοδο. Μάχεται καὶ τώρα, ἔχοντας ἐφόδιο τὴν πίστη
του πρὸς τὸν Θεό.

Ἄν τώρα σταθοῦμε μαζὶ μέ τὸν πόντιο πρωτομάστορα στὸ χρονικὸ
μεταχμιο εἰδωλολατρισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ, θὰ καταβάβωμε καὶ θὰ νοιά-
σομε καλύτερα τὸν παλμὸ τῆς ψυχῆς τοῦ ὑπέροχου πρωταγωνιστῆ. Ἄντι-
κρυσσε ὁ πόντιος πρωτομάστορας τὸ δαιμόνιο σὲ ὦρα χαλεπὴ, ἀλλὰ μεγάλη.
Τὸ κοίταξε μέσα στὰ μάτια. Διεπίστωσε ἀπὸ τὸ ἀγριο βλέμμα του, ὅτι θέ-
λει νὰ ξεφτελίση τὸν ἄνθρωπο. Καὶ τότε, ἀπέναντι σὲ τούτη τὴν πρόκλη-
ση τοῦ ψυχαρπάχτη ἀντιπαρέθεσε ὁ πόντιος πρωτομάστορας τὴ δική του
πρόκληση.

- Μὴ νομίσης δαιμόνιο, πῶς, παίρνοντας τὴν καλὴ μου, θὰ μέ λυγι-
σης, θὰ μέ κάνης νὰ λιποψυχήσω, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ μετέπειτα ζωὴ μου μαρτύ-
ριο. Ἡ ψυχὴ μου θὰ σταθῆ ὀρθια καὶ ὑπερήφανη καὶ θὰ συνεχίσω ἀκλό-
νητος, νὰ προσφέρω τίς ὑπηρεσίες μου στὴν κοινωνία. Ὅσο γιὰ τὴν καλὴ
μου, καὶ πάλι δέν μέ νίκησες. Ὅχι, τέτοια χαρὰ δέν σοῦ δίνω σατανᾶ.
Θὰ βρῶ καὶ καλύτερη, δηλαδὴ καὶ ἀξιοτερὴ ἀκόμα, πρόθυμη καὶ γιὰ μεγα-
λύτερη θυσία, ἂν ἡ ζωὴ τὸ θελήσῃ.

Ὁ πόντιος πρωτομάστορας ἀπευθύνεται πρὸς τὸ δαιμόνιο. Στὴ δι-
κὴ του ψυχῆ θέλει νὰ ἐνσταλάξῃ τὸ δηλητήριο. Καὶ τὸ ἔκαμε μέ τὴν σχη-
ματικὴ ὑπερήφανη ἀπάντησίν του. Θέλησε νὰ κικάρῃ τὸ δαιμόνιο καὶ τὸ

πέτυχε. Μίλησε ο πόντιος πρωτομάστορας έν όνόματι καί διά λογαριασμό όλοκλήρου τής ζωής, ή όποία έχει πολλές ήρωίδες σάν τήν καλή του καί καλύτερες άκόμη. Έπομένως, είναι άκατάβλητη ή ζωή καί άδάμαστη ή εϋγενική ψυχή του άνθρώπου.

Ό πόντιος πρωτομάστορας, μέ τήν συμπεριφορά του πρός όλους τούς παράγοντες, ιδίως πρός τό δαιμόνιο, φανέρωσε τήν ιδιαίτερη ψυχολογία του. Στάθηκε μέ λεβεντιά μπροστά στό τραγικό περιστατικό. Ήταν άπόλυτα βέβαιος, ότι ή γυναίκα του θά άνταποκριθῆ στήν ύπέρτατη άνάγκη καί δικαιώθηκε σέ τούτη τήν πίστη του. Κατεξευτέλισε τή βία τής σατανικής δυνάμεως μιλώντας σχηματικά πρός τό δαιμόνιο. Ύπεράσπισε τήνντιμή όλων τών άλλων πρωτομαστόρων, οί όποιοι φαινομενικά έδειξαν κάποιο όθσαγμα. Τούτη ή άτομική ψυχολογία άνταποκρίνεται άπόλυτα στήν ψυχολογία του περιβάλλοντος τής έποχής έκείνης, αλλά καί έχει τήν συμβολική της σημασία καί σήμερα. Δέν πείθεις κανένα καί δέν συνεργάζεται κανένας μαζί σου, άν στήν πράξη δείξης, ότι είσαι έτοιμος γιά συμβιβασμούς καί ύποχωρήσεις. Η άειάλλακτη στάση στήν έξυπηρέτηση ένός έδεώδους είναι ή χρυσή γέφυρα, πού γεφυρώνει χάσματα κοινωνικά, άντιφράσεις ψυχολογικές καί συμφέροντα άλληλοσυγκρουόμενα. Καί άποδείχθηκε τέτοια ή στάση του ποντίου πρωτομάστορα του γεφυριού τής Τρίχας, σύμφωνα μέ τήν ιδιαίτερη ψυχολογία του.